

Витоки олімпійської ідеї на пракраїнських землях

Марія Булатова, Валентина Єрмолова

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

The origins of the Olympic idea in the proto-Ukrainian lands

Maria Bulatova, Valentyna Yermolova

ABSTRACT. Objective. To investigate the sources of the Olympic idea in the proto-Ukrainian lands. Methods. Analysis of special literature, documentary materials, and materials of the Internet, historical and logical analysis.

Results. Greek colonization of the lands of the Northern Black Sea in the 7th-5th centuries BC led to the creation of Greek cities-states, the largest of which were Olbia, Chersonesus, Kerkinida (now Evpatoria), Panticapaeum (now Kerch), and others. The ancient culture, which was brought to the Northern Black Sea coast by Greek settlers, had a great influence on the spiritual world and socio-economic development of the local population. Following the traditions of ancient Greece, in the cities-states of the Northern Black Sea coast, the settlers began competitions similar to those held in the metropolis. Such games included Achilleione (in honor of the hero Achilles), Hermione (in honor of the god Hermes), Heracleia (in honor of the hero Heracles) and others. The legendary epoch of the Northern Black Sea coast was integrated into the genetic code of future generations, transformed into a living historical tradition of the Ukrainian people. The continuation of these traditions can be traced in the system of education, which was used in the Zaporizhian Sich and which formed the basic personality traits through the influence of the experience of past generations, as well as the means of folk physical culture and military training.

In the second half of the 19th century, the true enthusiasts of physical education and sports intensified their efforts with the aim to create modern Olympic movement. The article analyzed the contribution of General Oleksiy Butovsky, that outstanding theorist and practitioner of physical education, one of the first members of the International Olympic Committee, to the development of the Olympic idea in the country. In the late 19th and early 20th centuries the Olympic ideas spread around the world and find supporters and promoters in the Ukrainian lands. Among the prominent figures of the Ukrainians, public figures such as Oleksiy Butovsky, Ivan Bobersky, Yevhen Harnych-Harnytsky, Valentyn Kramarenko and many others, who made a significant contribution to the development of physical culture and the creation of the national system of physical education and Olympic sports, deserve special attention.

Keywords: Olympic idea, Olympic movement, Northern Black Sea coast, Zaporizhian Sich, Oleksiy Butovsky.

Витоки олімпійської ідеї на пракраїнських землях

Марія Булатова, Валентина Єрмолова

АНОТАЦІЯ. Мета. Дослідити джерела олімпійської ідеї на пракраїнських землях. Методи. Аналіз спеціальної літератури, документальних матеріалів, матеріалів мережі Інтернет, історико-логічний аналіз.

Результати. Грецька колонізація земель Північного Причорномор'я у VII-V ст. до н. е. привела до створення грецьких міст-полісів, найбільшими серед яких були Ольвія, Херсонес, Керкінітіда (нині Євпаторія), Пантікапей (нині Керч) та ін. Антична культура, яку принесли в Північне Причорномор'я грецькі переселенці, справила великий вплив на духовний світ і соціально-економічний розвиток місцевого населення. Дотримуючись традицій Стародавньої Греції, переселенці започаткували у містах-полісах Північного Причорномор'я змагання, подібні тим, що проводилися в метрополії. До таких ігор належали Ахіллеї (на честь героя Ахілла), Гермеї (на честь бога Гермеса), Гераклеї (на честь героя Геракла) та інші. Легендарна епоха Північного Причорномор'я інтегрувалася в генетичний код наступних поколінь, трансформувалася в живу історичну традицію українського народу. Продовження цих традицій простежується у системі виховання, яку використовували в Запорозькій Січі та яка формувала базові риси особистості шляхом впливу досвіду минулих поколінь, а також засобів народної фізичної культури та військової підготовки. У другій половині XIX ст. активізувалася діяльність справжніх ентузіастів тілесного виховання і спорту, що мала на меті створення сучасного олімпійського руху. Проаналізовано внесок видатного теоретика і практика фізичного виховання, одного з перших членів Міжнародного олімпійського комітету генерала Олексія Бутовського у розвиток олімпійської ідеї в країні. Наприкінці XIX – на початку XX ст. олімпійські ідеї поширюються світом і знаходять прихильників та популяризаторів на українських землях. Серед видатних постатей українського народу на особливу увагу заслуговують такі громадські діячі, як Олексій Бутовський, Іван Боберський, Євген Гарнич-Гарницький, Валентин Крамаренко та багато інших, які зробили значний внесок у розвиток фізичної культури та створення вітчизняної системи фізичного виховання й олімпійського спорту.

Ключові слова: олімпійська ідея, олімпійський рух, Північне Причорномор'я, Запорізька Січ, Олексій Бутовський.

СТАРОДАВНІ АТЛЕТИЧНІ ІГРИ НА ПРАУКРАЇНСЬКИХ ТЕРІТОРІЯХ

Олімпійські ідеї, що зародилися у Стародавній Греції, у VIII ст. до н. е. поширилися далеко за межі Олімпії, де проходили античні Олімпійські ігри. Саме у той час відбувалося переселення еллінів на північні береги Понта Евксинського (Чорного моря). У Північному Причорномор'ї – там, де сучасна територія України, – стали виникати еллінські містаполіси, серед яких відомими є Ольвія (сучасна територія Миколаївської області) на правому березі Гіпанісу (нині річка Південний Буг) поблизу його злиття з Борисфеном (нині Дніпро); Херсонес (у межах сучасного Севастополя); Пантікапей (у межах сучасної Керчі); Тіра (сучасний Білгород-Дністровський) тощо.

Переселившись на землі Північного Причорномор'я, еллінські колоністи продовжували традиції своїх метрополій. Тому атлетичні змагання стали невід'ємною частиною їхнього життя. Любллячи понад усе в людині красу (як духовну, так і фізичну), елліні і своїх богів та героїв уявляли прекрасними атлетами, що були вправними у різних видах змагань: Аполлон був неперевершеним стрільцем із лука і кулачним бійцем, Гермес – швидким бігуно, брати Діоскури – Кастор і Полідевк – чудовими наїзниками. Тож аби вшанувати богів-атлетів, майже усі святкування на їх честь стародавні греки

ATHLETIC GAMES IN THE PROTO-UKRAINIAN TERRITORIES

The Olympic ideas, having stemmed from Ancient Greece, started their spread far beyond ancient Olympia in the 8th century BC. It was at that time that the ancient Greeks were migrating to the northern shores of the Pontos Axeinos (now – the Black Sea). Hellenic cities-poleis began to emerge in the Northern Black Sea region – the modern territory of Ukraine; most known among them were Olbia (the modern territory of Mykolaiv region) on the right bank of the Hypanis (today – the Southern Bug) near its confluence with the Borys-thenes (today – the Dnipro); Chersonesus (the modern Sevastopol); Tyras (the modern territory of Bilhorod-Dnistrovskyi), and others.

Having settled in the lands of the Northern Black Sea region, the Hellenic colonists continued the traditions of their metropolises. Therefore, athletic competitions became an integral part of their lives. Admiring above all the beauty of a man (both spiritual and physical), the Hellenes imagined their gods and heroes as excellent athletes who were skilled in various competitions: Apollo was an unsurpassed archer and fist fighter; Hermes was a fast runner; the Dioskouroi brothers – Kastor and

Мапа Чорного моря фландрського географа та картографа Абрахама Ортелиуса. 1590 р.

Map of the Black Sea by Flemish geographer and cartographer Abraham Ortelius. 1590

Руїни Ольвії – найбільшого античного поліса Причорномор'я

Ruins of Olbia – the largest antique polis of the Northern Black Sea region

На монеті античної Ольвії зображені різні види зброї. Близько 310–280 рр. до н. е.

On a coin of ancient Olbia, different types of weapons were pictured. About 310–280 BC

супроводжували атлетичними іграми. Про це переконливо свідчать артефакти, знайдені під час археологічних розкопок на цих територіях, які вказують на регулярні атлетичні агони (з давньогрец. – змагання), присвячені олімпійським богам, що були складовою частиною релігійних свят.

Атлетичні змагання в Північному Причорномор'ї давні елліни проводили на кшталт Олімпійських ігор, що відбувалися в Олімпії [3].

За порадою найзnamенитішого та найпрестижнішого в Елладі Дельфійського оракула в Ольвії було засновано Ахіллеї – змагання на честь легендарного героя Троянської війни Ахілла, які користувалися великою популярністю серед ольвіополітів [2]. До програми змагань входили біг, метання диска та списа, стрибок у довжину, а також кінні ристалища, що відбувалися на Тендрівській косі, яка у ті далекі часи мала назву Ахіллів Дром. З цією місцевістю пов'язана легенда про походження Ахіллей, яка розповідає про перемогу Ахілла у морській битві, на честь якої він влаштував тут змагання з бігу [13, 15, 25, 28].

Ще одна цікава історія розповідає про острів Левке (сучасна назва – Зміїний), який богиня Фетіда підняла з морських глибин, щоб увічнити пам'ять про свого сина Ахілла. Під час осади Трої, яка добре описана у творах Гомера [7, 23], Ахілл знищив велику кількість ворогів. Але стріла, випущена з лука Паріса (сина троянського царя) і скерована рукою самого бога Аполлона, влучила в єдине вразливе місце – п'яту, і герой загинув. Після цього Фетіда перенесла Ахілла на острів Левке, де він продовжував перебувати в товаристві інших обоготовлених героїв і героїнь. Саме тут, на найвищому місці острова, у III ст. до н. е. було споруджено храм Ахілла, де відбувалися жертвоприношення мореплавцями з усіх куточків світу, які ступали на кам'янистий острів у надії здобути прихильність Ахілла. Цей острів згадується в записах Овідія, Страбона та Геродота [6, 10, 21].

Polydeukes were excellent riders. And to honour their gods-athletes, ancient Greeks accompanied almost all their religious celebrations by athletic games. Artifacts found during archaeological excavations in those areas provide strong evidence of regular athletic agons dedicated to the Olympic gods held as part of the sacred festivities. Athletic competitions in the Northern Black Sea region were held in the style of the Olympic Games staged in Olympia.

In Olbia, the Achilleia were founded in honour of the legendary Trojan hero Achilles on the advice of the Delphic oracle – the most famous and most prestigious oracle in Ancient Greece. The Games gained tremendous popularity among the Olbiopolitans [2].

The programme of the competitions included running, discus and javelin throwing, long jumping as well as horse riding, which took place on the Tendriva Spit, which was called the Achilles' Drome in those far-off times. The area was associated with the legend of the origin of the Achilleia. It told the story of the Achilles' victory in the naval battle in honour of which he had organized a running competition there [13, 15, 25, 28].

Another interesting story is about the Island of Leuke (now – Zmiiny / the Serpent Island), which was elevated by the goddess Thetis from the bosom of the sea to perpetuate the memory of her son – the legendary hero Achilles who perished from the arrow of Paris [7, 23]. It was here, at the highest point of the island, that the temple of Achilles was built in the 3rd century BC. Sea farers from all over the world who set their feet on the island's stony soil made their sacrifices in the hope of gaining favour of Achilles. There is evidence that in addition to the Achilleia in Olbia, agons were held in honour of the golden-haired god Apollo – patron of music,

Існували підтвердження того, що крім Ахіллія в Ольвії проводилися змагання на честь бога Аполлона – покровителя муз, віщування й лікування, культ якого панував не лише в Ольвії, а й у багатьох інших містах Північного Причорномор'я. До програми змагань входили як атлетичні, так і музичні агони [8].

У Херсонесі проводилися свята на честь бога Гермеса та героя давньогрецької міфології сина Зевса Геракла, яких тут шанували як покровителів атлетичних ігор, паластр і гімнасіїв (так тоді називали різні школи фізичного виховання) [6, 10, 21]. Про проведення таких свят свідчать унікальні списки переможців цих змагань, знайдені під час археологічних розкопок. У Гермеях і Гераклеях брали участь і дорослі атлети, і юнаки, які шанували традиції предків. Також у Херсонесі проходили Партенії – свята на честь покровительки міста Діви Афіни Парфенона, під час яких проводили атлетичні змагання (зокрема, перегони на короткі дистанції з факелом на колісницях – ламподромос) [20].

Еллінські колоністи, які мешкали на території Північного Причорномор'я, у IV ст. до н. е. брали участь у багатьох загальногрецьких іграх: Піфійських іграх, афінських святах – Панафінеях, святах Анакії на честь братів Діоскурів – Кастора та Полідевка. Вони не лише копіювали види атлетичних змагань, що існували в метрополії на Олімпійських та інших давньогрецьких іграх, а й часто були творцями нових видів атлетики. Таким видом була анкіломахія – прообраз сучасного метання молота [15].

Проведення в античні часи у містах Північного Причорномор'я атлетичних змагань на зразок давньогрецьких Олімпійських ігор, з характерними для них правилами та церемоніями, є свідченням розвитку олімпійських традицій на північно-українських територіях.

У той самий час (VII–III ст. до н. е.) дещо північніше – у степовій зоні Північного Причорномор'я – проживав ще один древній кочовий народ – скіфи, які мали свої традиції. Зокрема, під час поминального обряду за загиблим воїном скіфи проводили атлетичні змагання з кінних скачок, стрільби з лука, бігу і боротьби, щоб допомогти душі покійного і задобрити духів предків. Ці ігри називалися «Ас». Вважається, що вони стали прообразом комплексних атлетичних змагань [6].

Найвищого розквіту Скіфське царство в Криму досягло в 130–120 рр. до н. е., коли скіфи підкорили Ольвію і ряд володінь Херсонеса. Скіфське царство в Криму і низинах Дніпра з центром у Неаполі проіснувало до другої половини III ст. н. е. і було знищено готами.

Легендарна епоха Північного Причорномор'я залишила нам не тільки німі археологічні свідчення і пам'ятки яскравої культури і мисте-

prophecy, and healing – whose cult was dominant not only in Olbia but in many other cities of the Northern Black Sea region. In addition to athletic events, the competition programme included musical agons [8].

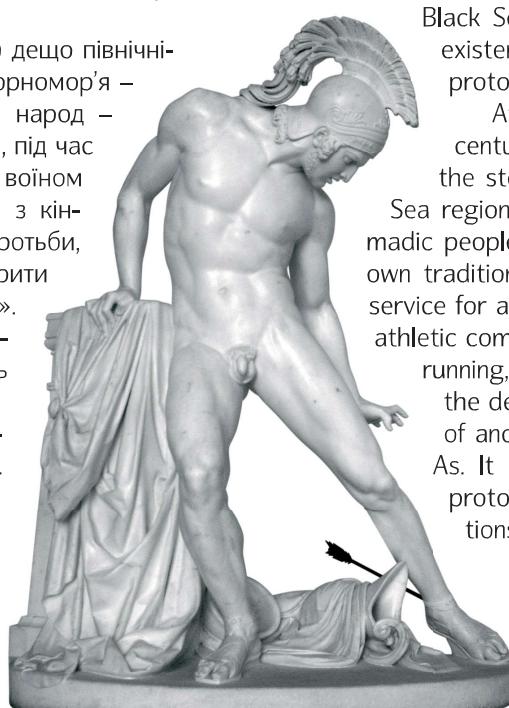
In Chersonesus, festivities were held in honour of god Hermes and the hero of the ancient Greek mythology, the son of Zeus Heracles, which were worshiped as the patrons of athletic games, palaestrae, and gymnasia [6, 10, 21]. The unique records of winners of those agons were found in the course of archaeological excavations. Both adult and young athletes committed to their ancestral traditions took part in the Hermeia and Heracleia. Also, the Partheneneia – festivities in honour of the city patroness Athena Parthenos – were held in Chersonesus. During them, athletic competitions, including shortdistance races with a torch on chariots – lampodromos – were held [20].

In the 4th century BC, Hellenic colonists from the territories of the Northern Black Sea region participated in many Panhellenic games: the Pythian Games, the Athenian festivals – the Panathenaia, the festivities of Anakia in honour of the Dioskouroi brothers – Castor and Polydeukes. They not only adopted the athletic events that were conducted at the Olympic and other ancient Greek Games in the metropolis but were often the creators of new types of athletic events. Ankylomachia – a prototype of modern hammer throwing – was one of such events [15].

Athletic competitions, akin to the ancient Greek Olympic Games with their distinctive rules, staged in ancient times in the cities of the Northern Black Sea region bear testimony to the existence of the Olympic ideals in the proto-Ukrainian territories.

At the same time (in the 7th–3th centuries BC) a little further north, in the steppe zone of the Northern Black Sea region, there lived another ancient nomadic people – the Scythians, who had their own traditions. In particular, during a funeral service for a fallen warrior, the Scythians held athletic competitions in horse racing, archery, running, and wrestling to help the soul of the deceased and to placate the spirits of ancestors. Those games were called As. It is believed that they became a prototype of complex athletic competitions [6].

The Scythian kingdom in the Crimea was at its heyday in 130–120 BC, when the Scythians conquered Olbia and a number of Chersonesus lands. The Scythian kingdom in the Crimea and the lowlands of the Dnipro with its centre in

Поранений Ахілл. Канова Антоніо. Вілла Реале, Мілан
Wounded Achilles. Antonio Canova. Villa Reale, Milan

Die Schlängeninsel im Schwarzen Meer mit dem Leuchtturm.

У південно-західній частині Криму виявлено руїни міста-поліса Херсонеса, яке славилося проведенням атлетичних свят Гермеїв і Гераклеїв. Руїни Херсонеса зобразив художник Ігор Миргород.

In the south-western part of the Crimea, the ruins of the city-polis of Chersonesus were discovered. It was famous for holding the athletic festivals of the Hermeia and Heracleia. The ruins of Chersonesus were painted by artist Igor Myrhorod.

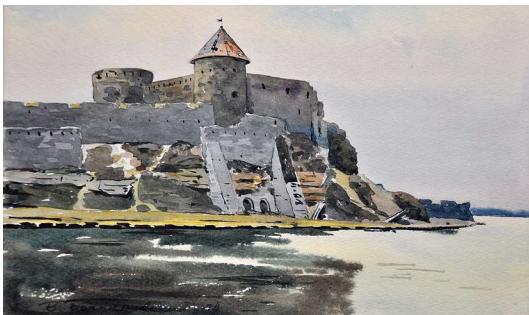

Руїни Неаполя (Нового міста) Скіфського – столиці пізньоскіфської держави (III ст. до н. е. – III ст. н. е.), Сімферополь, Крим

The ruins of Scythian Neapolis (New Town) – the capital of the late Scythian state (3rd century BC – 3rd century AD), Simferopol, Crimea

На острові Змійному (Левке) у IV–III ст. до н. е. проводили атлетичні і військові змагання – Ахіллеї. Острів зображене на картині 1896 р.

On the Zmiiny Island (Leuke) in the 4th–3rd centuries BC, athletic and military competitions – the Achilleia – were held. The island is depicted in a painting created in 1896

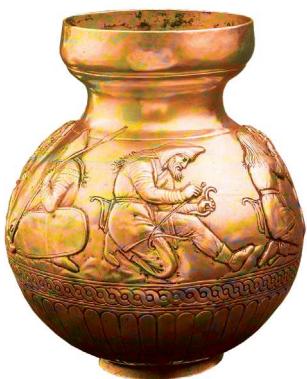

Біля сучасного Білгород-Дністровського є руїни міста Тіра, яке було типовим грецьким полісом, де проводили атлетичні змагання на честь давньогрецьких богів. Руїни фортеці-цитаделі у Білгород-Дністровському зобразив В. С. Богдановський у 1974 р.

Near modern Bilhorod-Dnistrovskyi there are ruins of the city of Tyras, which was a typical Greek polis, where athletic competitions were held in honour of the ancient Greek gods. The ruins of the fortress-citadel in Bilhorod-Dnistrovskyi were depicted by V. S. Bohdanovskiy in 1974

Давньогрецький історик, вчений-мандрівник Геродот подорожував землями Північного Причорномор'я. У V ст. до н. е. Геродот відвідав Ольвію. Один із пам'ятників Геродоту встановлено біля будівлі Австрійського парламенту

Ancient Greek historian, scholar-traveller Herodotus travelled the lands of the Northern Black Sea region. In the 5th century BC, Herodotus visited Olbia. One of the monuments to Herodotus was erected near the Austrian Parliament

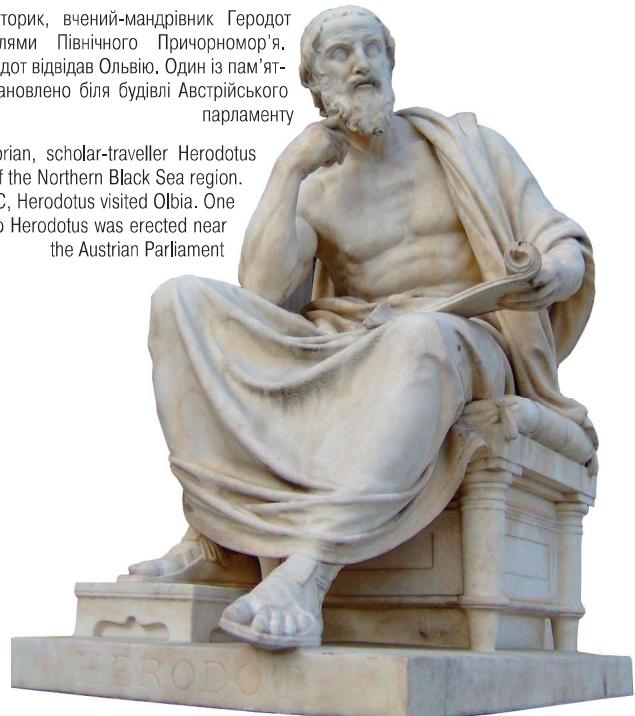
Золота ваза. IV ст. до н. е. З розкопок скіфського кургану Куль-Оба у 1830 р. Східний Крим

Golden vase. 4th century BC. From the excavations of the Scythian mound – Kul-Oba – in 1830. Eastern Crimea

Срібно-позолочена чаша з рельєфним зображенням скіфських воїнів родової усипальниці скіфського царського роду. Близько IV ст. до н. е. Знайдена на території кургану Гайманова Могила, Запорізька область

Silver-gilded bowl with a relief image of Scythian warriors from the ancestral tomb of the Scythian royal family. Around 4th century BC. Found on the territory of the Haimanova Mohyla Mound, Zaporizhia region

Фрагмент золотої скіфської пекторалі
A fragment of the golden Scythian pectoral

Скіфський золотий гребінь із зображенням сцени битви. Один із найбільш значущих зразків елліно-скіфського мистецтва. 430–390 рр. до н. е. Курган Солоха, Запорізька область

Scythian golden comb depicting a battle scene. One of the most significant examples of the Hellenic-Scythian art. 430–390 BC. Solokha Mound, Zaporizhia region

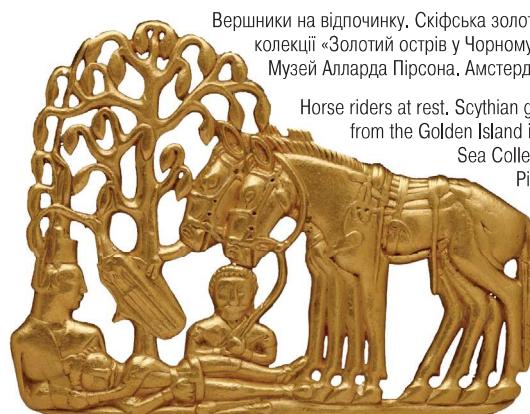
Вершники на відпочинку, Скіфська золота прикраса з колекції «Золотий острів у Чорному морі». Музей Алларда Пірсона, Амстердам

Horse riders at rest, Scythian gold ornament from the Golden Island in the Black Sea Collection, Allard Pierson Museum, Amsterdam

Золота пектораль (нагрудна прикраса) скіфського царя IV ст. до н. е. Виявлено під час розкопок кургану Товста Могила поблизу міста Покров Дніпропетровської області. Зберігається в музеї Києво-Печерської лаври, Київ

Golden pectoral (a decoration worn on the chest) of the Scythian king of the 4th century BC. It was discovered during the excavations of the Tovsta Mohyla Mound near the town of Pokrov in the Dnipropetrovsk region. Exhibited in the Museum of the Kyiv-Pechersk Lavra, Kyiv

Скіфи були умілими лучниками. Золота прикраса. 475–450 рр. до н. е. Керч (античний Пантікалей, Крим). Зберігається в музеях Лувра, Париж

The Scythians were skilled archers. Gold decoration, 475–450 BC. Kerch (ancient Pantikapaion, Crimea). Exhibited in the Louvre Museums, Paris

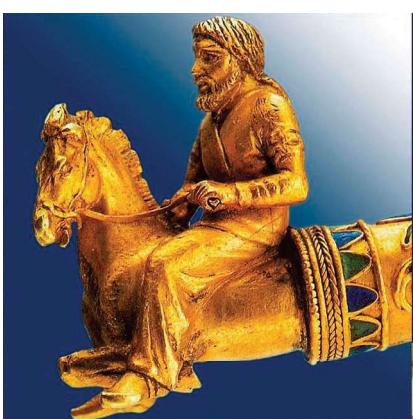

Скіфська золота прикраса з колекції «Золотий острів у Чорному морі», Музей Алларда Пірсона. Амстердам

Scythian gold ornament from the Golden Island in the Black Sea Collection, Allard Pierson Museum, Amsterdam

Афіна. Гранат у позолоті.
Некрополь Пантікалея.
IV–III ст. до н. е.

Athena. Gilded garnet.
Necropolis of
Pantikapaion.
4th-3rd centuries
BC

Золота гриня з кургану Куль-Оба (фрагмент). Східний Крим

Golden hrynia from the Kul-Oba Mound (fragment). Eastern Crimea

Золотий олень зі скіфського царського кургану. Східний Крим

Golden deer from the Scythian royal mound. Eastern Crimea

Брошка у вигляді дельфіна.
Золото, перламутр. Крим

Brooch in the form of a dolphin. Gold, mother-of-pearl. Crimea

Золота нашивна прикраса «Скіф на коні». 350 р. до н. е. Східний Крим

Golden deer from the Scythian royal mound. 350 BC. Eastern Crimea

цтва. Вона інтегрувалася в генетичний код наступних поколінь, трансформувалася в живу історичну традицію України, вплив якої відчувається і в третьому тисячолітті.

Neapolis existed until the second half of the 3rd century AD and was destroyed by the Goths.

The legendary era of the Northern Black Sea region has bequeathed not only tacit archaeological evidence and monuments of brilliant culture and art to us. It amalgamated with the genetic code of posterity, transformed into a living historical tradition of Ukraine, the influence of which is felt in the third millennium.

У СЕРЕДНІ ВІКИ ТА НА ПОЧАТКУ НОВОГО ЧАСУ

У середні віки здобутки, яких досягли Стародавня Греція та її колонії на території Північного Причорномор'я в системі виховання й освіти, пішли у небуття. Проте історія зберегла для нас виступи митрополита Кирила на Духовному соборі в 1274 р., які є підтвердженням поінформованості середньовічної Русі про давньогрецькі Олімпійські ігри: «Дізнався, що ще тримаються бісовського звичая треклятих еллінів: у божественні свята зі свистом, покликом і криком б'ються на

THE MIDDLE AGES AND THE BEGINNING OF THE MODERN ERA

In the Middle Ages, the legacy of ancient Greece and its colonies in upbringing and education attained in the Northern Black Sea region vanished into oblivion.

Багатопланова композиція «Іподром». Південна вежа Софійського собору в Києві
The Hippodrome Fresco. The South Tower of St. Sophia Cathedral in Kyiv

дрекіллях» (у перекладі з церковнослов'янської йдеться про дрюки, кілля) [9].

Про прихильність жителів Київської Русі до атлетичних агонів розповідають фрески Софійського собору в Києві, датовані XI ст.: на них зображене боротьбу ряджених і змагання акробатів. Особливе місце серед фресок південної вежі Софійського собору займає велика багатопланова композиція «Іподром», що розповідає про другу зустріч княгині Ольги з імператором Костянтином Багрянородним на константинопольському іподромі, де вона була свідком кінних змагань.

Також відомо, що військо Київської Русі складалося з кінноти (що потребувало від воїна вміння їздити і вести бій

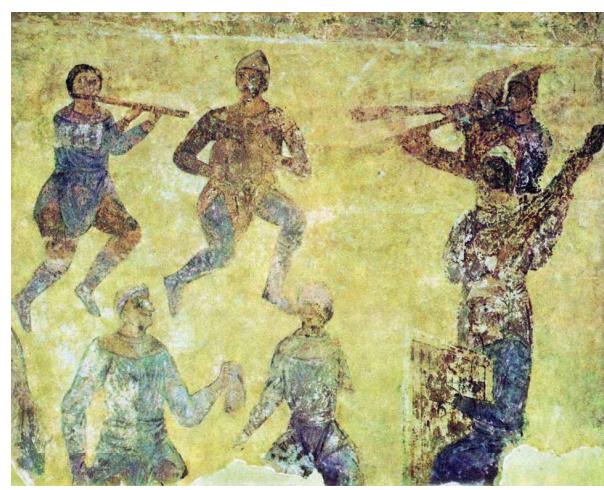
However, history has preserved some evidence that the ancient Greek Olympic Games were known in the medieval Rus, which was confirmed in the speech of Metropolitan Cyril at the Ecclesiastical Council in 1274, «I've learned that (they) still adhere to the diabolic tradition of the damned Hellenes: whistling, whooping, and screaming, they fight with clubs and stakes during the holy feasts» [9].

The frescoes of the towers of St. Sophia Cathedral in Kyiv, dating back to the 11th century, also tell about the interest that the people of Kyivan Rus took in athletic agons: they depict wrestling of guisers and competitions of acrobats. A special attention among the

Фреска північної вежі Софії Київської «Боротьба ряджених» (акторів, ряджених готами), успадкована візантійцями від римських сатурналій

Wrestling of the Guisers. Fresco decorations of the North Tower of St. Sophia Cathedral in Kyiv

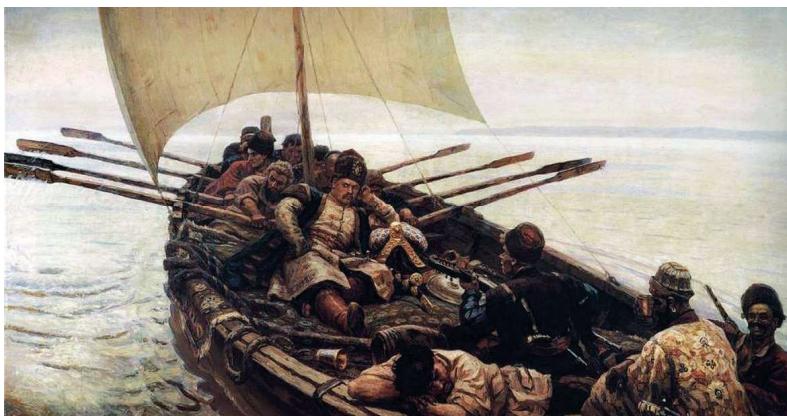
Головні різдвяні свята влаштовували у Візантії в ніч з 1 на 2 січня, коли виступали ряджені, музиканти й акробати

The main Christmas festivities were held in Byzantium on the night of January 1-2, when dressed actors, musicians, and acrobats performed

Автопортрет Штанька – козака Війська Запорізького Низового. Кожен козак приділяв велику увагу володінню різними видами зброї

Self-portrait of Shtanko – a Cossack of the Zaporizhia Grassroots Troops. Each Cossack paid great attention to the mastery of different types of weapons

Козаки були вправними веслувальниками. На чайках вони повинні були не лише здолати дніпровські пороги, швидко доплисти до Туреччини, а й перемогти в морському бою

The Cossacks were skilled rowers. On their deckless boats Chaikas («Seagulls»), they had not only to overcome the Dnipro rapids, quickly sail to Turkey, but also to win in naval battles

Абордажний бій запорозьких козаків з турецьким кораблем. Коробкін Анатолій. 2011 р.

Boarding battle of Zaporizhian Cossacks with a Turkish ship, Anatoliy Korobkin, 2011

верхи), піхоти і флоту (вміння веслувати, плавати і пірнати). Всі воїни обов'язково мали бути вправними у боротьбі і повинні були володіти луком, списом, сулицею, сокирою та іншими видами холодної зброї.

Що ж до початкового періоду Нового часу, варто згадати про систему виховання запорізького козацтва – охоронців державних кордонів, борців за свободу, віру та відновлення національної державності, що утворилося в пониззі Дніпра наприкінці XV ст.

У січовій школі козаки не лише навчалися читання, письма, хорового співу та музики. Уся система виховання спрямовувалася на вдосконалення життєво необхідних рухових навичок у плаванні, бігу, ізді верхи, володінні різноманітними видами зброї, а також на досягнення фізичної досконалості у гармонійному поєданні з формуванням моральних і духовних цінностей.

Щовесні козаки влаштовували змагання з веслування поперек бурхливого Дніпра. Улюбленими для них були змагання з пірнання і плавання. Щоб бути гідними захисниками кордонів, козацьке військо приділяло велику увагу володінню різними видами зброї: шаблею, списом, вогнепальною

frescoes of the southern tower of St. Sophia Cathedral is deserved by a large multifaceted Hippodrome composition, which depicts the second meeting of Princess Olga with Emperor Constantine Porphyrogenitus at the Constantinople Hippodrome, where she attended equestrian competitions.

It is also known that the army of Kyivan Rus consisted of cavalry (a warrior had to master horseback riding and fighting), infantry, and navy (the skills of rowing, swimming, and diving were required). All warriors had to be skilled in wrestling, to handle a bow, spear, axe, and other weapons.

Speaking of the early Modern Era, we must mention the system of education of the Zaporizhian Cossacks – the guards of the state borders, champions for freedom, faith, and revival of the national statehood, which emerged in the lower reaches of the Dnipro in the late 15th century.

In the Sich school, the Cossacks learned reading, writing, choral singing, and music. The programme of military and physical training of the school comprised

Козаки на Чорному морі.
Рєпін Ілля. 1908 р.

Cossacks on the Black Sea.
Ilya Repin. 1908

Січова корабельня. Добрянський Мирослав. 2009 р.

Zaporizhian Sich Shipyard. Myroslav Dobryansky. 2009

Запорожці. Брандт Йозеф. 1893 р.
Приватне зібрання

Zaporizhian Cossacks. Joseph Brandt. 1893.
Private collection

збрєсю, клепами тощо. На високому рівні у козаків було вміння їздити верхи, цього навчалися ще з дитинства. Добре навчений кінь допомагав козакові подолати довгий шлях і був незмінним помічником у бою.

Серед козацтва поширеними були багато видів народної боротьби: бої навколо, навхрест, на ременях, проте вершиною всього було бойове мистецтво – двобої на кулаках. Особливою шаною у ті далекі часи користувався бойовий гопак.

Найулюбленішими розвагами козаків у вільний час були рухливі ігри та змагання, в яких проявлялися сила, витривалість, спрітність. Серед них були «Ковінка» і «Свинка», які певною мірою можна вважати прообразами сучасного гольфу та хокею з м'ячем.

Важливим здобутком освітянської роботи серед козацтва Запорізької Січі була реалізація гармонійного виховання особистості через засоби народної фізичної культури (багато з яких стали прообразами сучасних видів спорту) як важливого компоненту всієї культури народу, який населяв

folk games, the «hertz» – single combats between the Cossacks, which were accompanied by songs and music. The whole system of education was focused on the improvement of vital motor skills in swimming, running, horseback riding, swordsmanship, and physical fitness in their harmony with moral and spiritual values.

Every spring the Cossacks organized rowing competitions across the fast-flowing Dnipro. Diving and swimming competitions were favourite for the Cossacks.

To become a trusted defender of the borders, the Cossack army paid great attention to the mastery of various weapons: sabre, spear, firearms, and others. The Cossacks possessed a high-level ability of horse riding, during which a Cossack and a horse coalesced into one creature, became one seamless whole.

Many folk wrestling styles were common among the Cossacks: all-round wrestling, «crosswise», «on the

Запорозький козак-характерник під час виконання елементу бойового мистецтва – спасу
Zaporizhian Cossack during the performance of an element of martial arts – «spas»

Відбиття ясиру. Брандт Йозеф. 1878 р.

Recapturing Yasir, Joseph Brandt, 1878

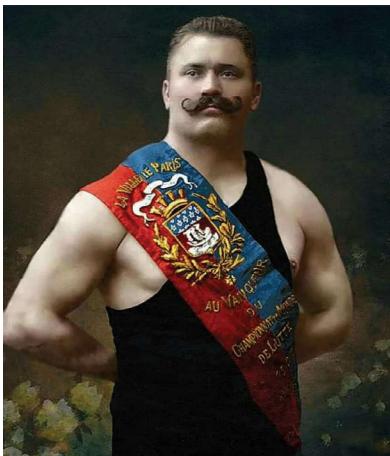
Полонений кавказький командир. Брандт Йозеф. Кінець XIX ст.

Captive Caucasian commander. Joseph Brandt. The end of the 19th century

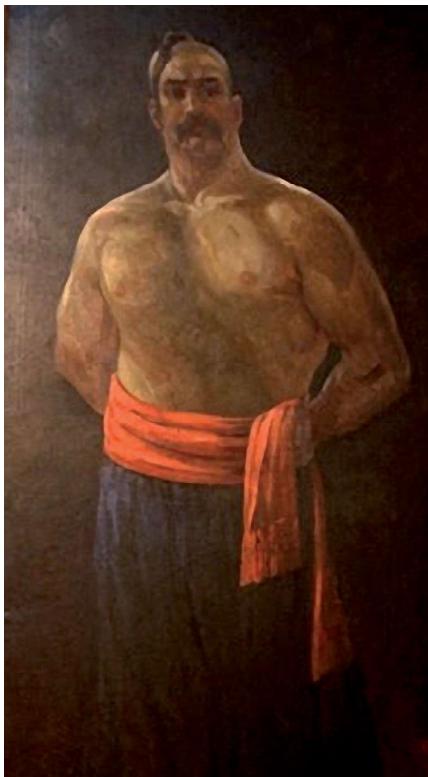
Характерною ознакою колориту української землі XVIII–XIX ст. були мандрівні борці – молоді хлопці, які ходили по селах і мірялися силою з сільськими парубками: «Давно се діялось колись, ще як борці у нас ходили по селах...», – писав у поемі «Титарівна» Т. Г. Шевченко

One of the typical scenes of life in the Ukrainian lands in the 18th-19th centuries were vagabond wrestlers – young men wandering from village to village and challenging peasant chaps to match strength: «It used to happen a long time ago, when wrestlers roamed in our villages...» – wrote T. G. Shevchenko in his poem «Tytarivna»

Іван Піддубний – «чемпіон чемпіонів», шестиразовий чемпіон світу з боротьби

Ivan Piddubny, a «champion of champions», six-time world wrestling champion

Іван Піддубний зі своїми братами. Козацький рід Піддубних славився великою силою

Ivan Piddubny with his brothers. The Piddubny Cossack family was famous for their great strength

у той час українські землі [17, 24].

У подальшому олімпійська іскра спалахнула у

XVIII–XIX ст., коли в різних країнах Європи створилася сприятлива атмосфера для відновлення, здавалося б, назавжди втрачених досягнень давньогрецької цивілізації, зокрема Олімпійських ігор.

Згадуючи видатних атлетів кінця XIX – початку XX ст., не можна обійти увагою нашого земляка – видатного борця того часу. Син землі полтавської Іван Піддубний з родини спадкового козака був одним із найвідоміших борців свого часу – шестиразовим чемпіоном світу, символом сили духу і тіла. Його ім'я не сходило з афіш понад 40 років. Найбільшою гордістю і любов'ю свого життя видатний борець вважав Україну. Свої перемоги у спорті він пояснював так: «Виходячи на сцену, я молився за Україну. Тому і перемагав!».

Весь рід Піддубних вирізнявся богатирською статурою і високим зростом. Сильнішим і міцнішим від усіх був голова родини – Максим Іванович. Одного разу багаторазовий чемпіон світу, непереможний атлет Іван Піддубний зізнався, що єдина людина на землі, яку він не зміг побороти, – це був його батько [11].

Пам'ятник Івану Максимовичу Піддубному в міському парку Єйська

Monument to Ivan Maksymovych Pidduibny in the City Park of Yeisk

Іван Піддубний в образі запорожця. Художник Струнников Микола. 1907 р. Дніпропетровський національний історичний музей імені Д. Яворницького

Ivan Piddubny dressed as a Cossack. Artist Mykola Strunnikov, 1907. Dnipropetrovsk National Historical Museum named after D. Yavornitsky

belts», but most popular of all were wrestling duels and fist fighting. «Combat hopak» was a highly esteemed martial art in those distant times.

The Cossacks' favourite pastimes outside their daily duties were moving games and competitions to demonstrate strength, endurance, and agility. Among them were «Kovin'ka» and «Svynka», which may be considered the prototypes of the modern golf and field hockey.

An important achievement of the Cossack educational system in the Zaporizhian Sich was the implemented harmonious upbringing of an individual through various practices of the folk physical culture (many of which became prototypes of modern sports) as an important component of the overall culture of the people who inhabited the Ukrainian lands [17, 24].

Later on, the Olympic idea sparked in the 18th and 19th centuries, when the atmosphere favourable for revival of the achievements of the ancient Greek civilization, including the Olympic Games, that had seemed to be lost forever was established in various European countries.

Remembering prominent athletes of the late 19th-early 20th centuries, one should not overlook the personality of our compatriot – an outstanding wrestler of that time – Ivan Piddubny. The son of the Poltava lands, stemming from the family of a hereditary Cossack, Pidduibny was one of the most famous wrestlers of his time – a six-time world champion, a symbol of strength of spirit and body. His name dominated billboards and posters for over 40 years. The outstanding wrestler considered Ukraine to be his greatest pride and love of

Марія Матлос-Піддубна (*праворуч*) – рідна сестра Івана Піддубного, шестиразова чемпіонка світу з боротьби серед жінок

Maria Matlos-Piddubna (*on the right*) – Ivan Piddubny's sister, a six-time world champion in women's wrestling

У великого борця Івана Піддубного було три брати – Микита, Омелян і Митрофан та три сестри – Мотря, Марія і Євдокія. Неабиякою силою володіли і вони. Якось молодший брат Митрофан легко витягнув з ями застяглого вола масою 18 пудів (майже 300 кг), а іншого разу в Тулі потішав публіку, втримавши на плечах поміст з оркестром, який грав «Многая літа» [1].

Однією з найвідоміших жінок – циркових борців того часу була рідна сестра Івана – Марія Піддубна. Вона завжди намагалася бути в тіні свого зіркового брата і тому для циркових афіш виступала як Маша Матлос (за прізвищем чоловіка – Матлаш). Циркові афіші її виступів сповіщали, що Маша запрошує на циркову арену всіх бажаючих спробувати удачі у боротьбі з нею після того, як вона розправиться з усіма членами своєї борцівської команди. Вона демонструвала колосальну силу і клала на лопатки місцевих силачів як могутня ведмедиця. Історії відомий лише один випадок, коли Маша зазнала поразки від глядачки із залу, – її перемогла мініатюрна жінка, яка виявилася знаменитою силачкою Трефіловою-Бубновою, яка при вазі 52 кг піднімала штангу вагою 57 кг, що дозволило їй посісти третє місце з підняття важких предметів серед чоловіків найлегшої вагової категорії [12].

БІЛЯ ВИТОКІВ СУЧASNOGO OЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ

Україна може пишатися тим, що серед першого складу Міжнародного олімпійського комітету, заснованого у 1894 р., був наш земляк – уродженець Полтавської губернії генерал Олексій Дмитрович Бутовський.

Створення Міжнародного олімпійського комітету і відродження Олімпійських ігор у сучасних умовах він зустрів словами: «Ідея міжнародних ігор була щасливою ідеєю, вона відповідала нагальним потребам сучасного людства, потребам фізичного і морального відродження молодого покоління».

his entire life. He explained his victories in sport, saying, «Stepping in the ring, I prayed for Ukraine. That's why I've been winning!»

The entire family of Piddubny was distinguished by a powerful physique and tall stature. The strongest of all was the head of the family – Maksym Ivanovych. Ivan Piddubny, a multiple world champion and insuperable athlete, once confessed that the only person on Earth he had not been able to wrestle down was his father [11].

The great wrestler Ivan Piddubny had three brothers – Mykyta, Omelyan, and Mytrofan and three sisters – Motrya, Maria, and Evdokia. All of them were people of remarkable strength, too. Once, his younger brother Mytrofan easily pulled a trapped ox weighing 18 poods (almost 300 kg) out of the pit; and another time in Tula, he entertained the audience, holding a platform with an orchestra playing Mnohaya Lita (a traditional Ukrainian celebratory song meaning «Many Years to You») on his shoulders [1].

One of the most famous women-circus wrestlers of that time was Ivan's sister Maria Piddubna. She always tried to remain in the shadow of her star brother; that is why, she used a name of Masha Matlos (after her husband's name – Matlash) for circus posters. The advertisements of her performances announced that Masha invited everyone to the circus arena to try their luck in wrestling against her after she had won all members of her wrestling team. She showed tremendous strength and pinned all local strongmen to the mat as if she were a mighty she-bear. History knows only one case when Masha was defeated by a woman from the audience. She was beaten by a petite lady who turned out to be the famous strongwoman Trefilova-Bubnova, capable of pulling 57 kg at her own weight of 52 kg, which allowed her taking the third place in weightlifting among men of the flyweight class [12].

AT THE DAWN OF THE OLYMPIC MOVEMENT

Ukraine may be proud of the fact that among the first members of the International Olympic Committee, founded in 1894, was a native of Poltava province General Oleksiy Dmytрович Butovsky.

He welcomed the creation of the International Olympic Committee and the revival of the Olympic Games in the modern world with the words, «The idea of the international games was a happy idea; it met the topical needs of modern humanity, the needs for physical and moral revival of the younger generation».

A close associate of the initiator of the revival of the modern Olympic Games Pierre de Coubertin, Oleksiy Butovsky put in many efforts to organize the First International Athletic Congress, which founded the International Olympic Committee and launched the modern Olympic movement.

Олексій Бутовський – соратник ініціатора відродження сучасних Олімпійських ігор П'єра де Кубертена – доклав багато зусиль для організації Ігор I Олімпіади, за що був удостоєний вищої нагороди Греції – Золотого Командорського хреста.

Після відвідування Ігор I Олімпіади 1896 р. в Афінах член МОК О. Д. Бутовський докладно виклав свої враження та аналітичні роздуми про Ігри й обстановку навколо цього історичного заходу у публікації «Афины весной 1896 года», не оминувши велику кількість процесів та явищ, які в подальшому проявлялися в усій історії сучасного олімпійського спорту. Недаремно ця невелика за обсягом брошюра визнана олімпійськими істориками одним із найкращих викладів подій і духу, що панував на Іграх I Олімпіади 1896 р. в Афінах [4].

«Монсеньор! Я відчуваю гордість у зв'язку з тим, що вибір Міжнародного Атлетичного Конгресу упав на мене як на члена Міжнародного Комітету для Росії. Протягом багатьох років я присвячує свою діяльність моральному і фізичному вихованню молоді. Саме тому я відчуваю себе зобов'язаним з вдячністю прийняти цю почесну місію, покладену на мене організацією з великим майбутнім. Я ще не отримав звіт і не бачив більше пана Олексія Лебедєва, але Ви розумієте, з яким нетерпінням я чекаю подробиць засідань і рішень з приводу моїх призначень як члена Комітету. Я не бачу причин, які змогли б перешкодити мені бути присутнім у 1896 р. в Афінах на Перших Олімпійських іграх. Прийміть, монсеньоре, запевнення у моїй глибокій повазі.

О. Д. Бутовський, генерал-майор,
аташе управління військової школи Росії,
Санкт-Петербург»

After attending the 1896 Games of the I Olympiad in Athens as a member of the IOC, O. D. Butovsky shared his impressions and analytical reflections on the Games and the situation around that historic event in his publication «Athens in the spring of 1896», where he detailed a large number of processes and phenomena that later manifested themselves in the history of the modern Olympic sports. Rightly so, this small publication is recognized by Olympic historians as one of the best descriptions of the events and spirit that prevailed at the 1896 Games of the I Olympiad in Athens [4].

For his activities, general Butovsky was awarded the highest award of Greece – the Golden Commander's Cross.

«Monsignor! Monsignor! I feel proud that the choice of the International Athletic Congress fell on me as a member of the International Committee for Russia. For many years I have been devoting my activities to the moral and physical education of young people. That is why I feel obliged to accept with gratitude this honourable mission entrusted to me by an organization with a great future. I have not yet received the report and have not seen Mr. Alexei Lebedev yet, but you understand how impatiently I await the details of the meetings and decisions regarding my appointments as a member of the Committee. I see no reason that could prevent me from being present in 1896 in Athens at the First Olympic Games. Please accept, monsignor, the assurances of my highest respect.

O. D. Butovsky, Major General, Attaché
of the Office of the Military School of Russia,
St. Petersburg»

Олексій Дмитрович Бутовський – наш земляк, соратник П'єра де Кубертена, член першого складу Міжнародного олімпійського комітету

Oleksiy Dmytryovych Butovsky – our compatriot, associate of Pierre de Coubertin, the founding member of the International Olympic Committee

Засновники Міжнародного олімпійського комітету. Сидять (зліва направо): П. де Кубертен – генеральний секретар, Д. Вікелас – президент, О. Бутовський. Стоять: В. Гебхард, І. Гут, Ф. Кемень, В. Бальк. Афіни, 1896 р.

Founders of the International Olympic Committee. Seated (from left): P. de Coubertin – Secretary General, D. Vikelas – President, General O. Butovsky. Behind: V. Gebhard, I. Guth, F. Kemény, V. Balk. Athens, 1896

Після виходу зі складу МОК у 1900 р. О. Д. Бутовський брав участь у ІІІ Олімпійському конгресі 1905 р., який відбувся у Брюсселі (Бельгія) [16].

Один із провісників сучасного олімпійського руху О. Д. Бутовський докладав чимало зусиль для створення в Російській імперії Олімпійського комітету й участі російської команди в Олімпійських іграх.

Відомо, що у матеріалах І Міжнародного атлетичного конгресу 1894 р., які зберігаються в Музеї Міжнародного олімпійського комітету, у списку почесних членів конгресу згадується прізвище дворянського депутата з Києва Дмитра Меленевського, який поділяв ідею поширення олімпійського руху в Російській імперії [5, 26, 29].

На той час лише у Києві, Одесі та Петербурзі змогли підготувати спортсменів до участі в Іграх І Олімпіади 1896 р. в Афінах, але брак коштів завадив киянам і петербуржцям вирушити на Ігри. Одесити змогли дістатися лише до Константинополя і змушені були повернутися додому.

Єдиний, кому пощастило потрапити до Афін, був уродженець Золотоноші Полтавської губернії Микола Ріттер. Він представляв Київ, будучи спортсменом і водночас журналістом газети «Кievianin».

В Афінах Микола Ріттер був заявлений на олімпійські змагання з греко-римської боротьби, фехтування на рапірах і стрільби з карабіна. На відбіркових змаганнях він став переможцем серед борців і вдало влучив у мішень під час стрільби. Проте наступного дня з невідомих причин Ріттер припинив змагання і вже спостерігав за подіями Ігор як кореспондент газети, щоденно відправлючи до редакції інформаційні матеріали. Тож Миколу Ріттера можна вважати засновником української спортивної журналістики [14].

В Іграх ІІ Олімпіади 1900 р. у Парижі у складі команди Російської імперії брав участь у змаганнях з фехтування на шаблях (сьоме місце) наш співвітчизник, уродженець с. Куп'єваха Богодухівського повіту Харківської губернії, видатний фехтувальник кінця XIX – початку XX ст. Петро Заковорот. Цікаво і те, що після закінчення спортивної кар'єри Петро Заковорот очолював кафедру фехтування в Державному інституті фізичної культури України в Харкові. Серед його вихованців видатні тренери України Семен Колчинський та Вадим Андрієвський [18].

Зростаюча популярність Олімпійських ігор сприяла створенню Російського олімпійського комітету. Відбулося це у Петербурзі 16 березня 1911 р. за активної діяльності українців. Першим головою Комітету став відомий діяч вітчизняного спортивного руху В'ячеслав Ізмаїлович Срезневський, нащадок відомої харківської професорської династії. Головним завданням Комітету

Having left the IOC in 1900, O. D. Butovsky took part in the III Olympic Congress in 1905 in Brussels (Belgium) [16].

The harbinger of the modern Olympic movement, O. D. Butovsky, went to great lengths to establish the Olympic Committee in the Russian Empire and to make it possible for the Russian team to participate in the Olympic Games.

The documentary materials of the 1894 First International Athletic Congress, which are reposed in the Olympic Museum, mention a noble man from Kyiv Dmytro Melenevsky, who supported the idea of promoting the Olympic movement in the Russian Empire, on the list of the honorary members of the Congress [5, 26, 29].

At that time, only Kyiv, Odessa, and St. Petersburg were able to prepare their teams for participation in the Games, but the lack of financing prevented athletes from Kyiv and St. Petersburg from going to the Games. The Odessans were able to get only to Constantinople and had to return home also for the lack of funds.

The only person who was lucky enough to make his way to Athens was Mykola Ritter, a native of Zolotonosha, Cherkasy Province. He represented Kyiv as an athlete and a journalist from the «Kievianin» newspaper at the same time.

In Athens, Mykola Ritter was registered for the Olympic events in Greco-Roman wrestling, foil fencing, and short rifle shooting. In the qualifying competitions, he became the winner among wrestlers, and successfully hit all targets during shooting. However, the following day, he withdrew from the competitions for unknown reasons and began observing the Games as a news-

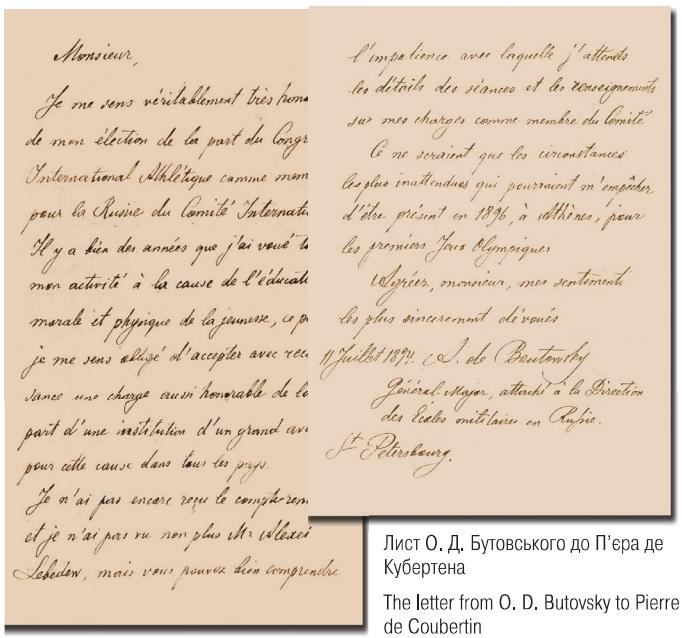
paper correspondent, sending his reviews of the Olympic events to the editor's office on a daily basis. Thus, Mykola Ritter can be considered the founder of the Ukrainian sports journalism [14].

Our compatriot, a native of the village Kupyevakha of Bohodukhiv district, Kharkiv province, Petro Zakovorot – as a member of the team of the Russian Empire – took part in the individual sabre event (ranking the 7th) at the 1900 Games of the II Olympiad in Paris. Zakovorot was an outstanding fencer of the late 19th–early 20th centuries. It is also notable that having retired from sports, Petro Zakovorot was the Head of the Fencing Department at the State Institute of Physical Culture of Ukraine in Kharkiv. Among his pupils were outstanding Ukrainian coaches – Semen Kolchynsky and Vadym Andrievsky, who in their turn raised a constellation of Ukrainian Olympic champions in fencing [18].

Пам'ятник О. Д. Бутовському відкрито у Полтаві в 2006 р. біля стадіону «Ворскла», який з 2008 р. носить ім'я нашого видатного співвітчизника

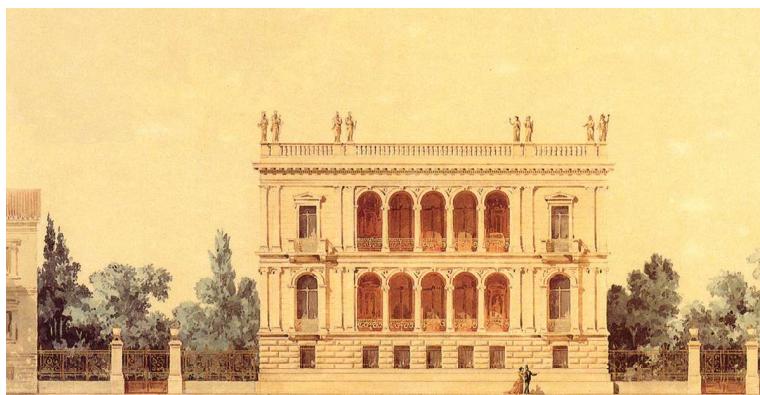

A monument to O. D. Butovsky was opened in Poltava in 2006 near the Vorskla Stadium, which has been named after our outstanding compatriot since 2008

Лист О. Д. Бутовського до П'єра де Кубертена

The letter from O. D. Butovsky to Pierre de Coubertin

Будинок Г. Шлімана. Афіни, 1896 р.

Schliemann's villa. Athens. 1896

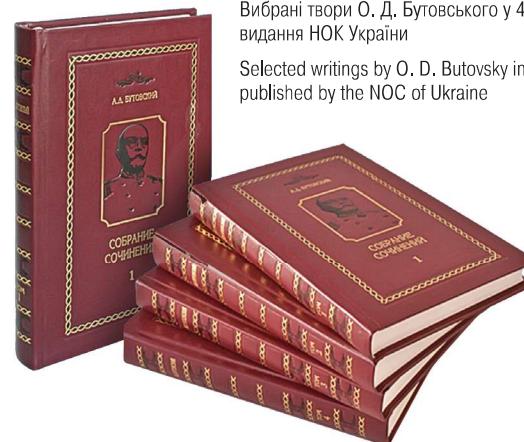
Видатні учні Петра Заковорота – Вадим Андрієвський (на фото ліворуч третій зліва) і Семен Колчинський (на фото справа – у центрі)

Outstanding students of Petro Zakovorot – Vadym Andrievsky (on the left photo the third from the left) and Semen Kolchinsky (in the centre on the photo on the right)

Тепла зустріч олімпійських чемпіонів з фехтування – дев'ятого президента Міжнародного олімпійського комітету Томаса Баха та українського майстра шпаги Григорія Крісса (ліворуч)

Warm encounter of Olympic fencing champions – the ninth President of the International Olympic Committee Thomas Bach and the Ukrainian sword master Hrygoriy Kriss (on the left)

Вибрані твори О. Д. Бутовського у 4-х томах – видання НОК України

Selected writings by O. D. Butovsky in 4 volumes – published by the NOC of Ukraine

Микола Ріттер – учасник Ігор I Олімпіади 1896 р. в Афінах, кореспондент газети «Кіевлянинъ»

Mykola Ritter, a participant of the 1896 Games of the I Olympiad in Athens, a reporter of the «Kievlianin» newspaper

Уродженець Харківської губернії Петро Заковорот – фехтувальник, учасник Ігор II Олімпіади 1900 р. у Парижі (сьоме місце)

A native of Kharkiv province Petro Zakovorot, a fencer, participant of the 1900 Games of the II Olympiad in Paris (seventh place)

були відбір і підготовка команди Росії до Ігор V Олімпіади 1912 р.

Українські спортсмени активно готувалися до Ігор V Олімпіади у Стокгольмі. Зокрема, майбутній гетьман України Павло Скоропадський був залучений до комісії, яка займалася відбором та підготовкою офіцерів до змагань з кінного спорту (серед яких були українці Олександр Родзянко і Сергій Загорський). Також до Стокгольму були відряджені київський гімнаст Богуміл Гонзатко і викладач гімнастики у Київській гімназії Алоїз Коваржик, шабліст Аполлон Грейфенфельс, стрільці Борис Бєлінський, Григорій Шестериков, Олександр Тілло, борець Терентій Корінь та ін. Серед тих, хто готувався, але не потрапив на Олімпійські ігри, можна назвати київського футболіста В. Оттена і харківського гімнаста П. Пелепейченка. Також відомо, що за команду Австрії виступали західноукраїнські футболісти Бернгард Граубарт і Владислав Курпіль, легкоатлет Владислав Понурський [22].

Наприкінці XIX – на початку ХХ ст. олімпійські ідеї поширяються світом і знаходять прихильників та популяризаторів у багатьох країнах. Так, у Російській імперії на цій ниві доклали зусиль багато видатних особистостей. Зокрема, виділяється постать художника Миколи Кравченка, уродженця Сімферополя, який у своїх публікаціях неодноразово піднімав питання про розвиток олімпійського руху в Росії та поширення олімпійських видів спорту [2].

До плеяди відомих спортивних функціонерів та громадських діячів цього періоду належить професор хімії, доктор Євген Федорович Гарнич-Гарницький – ініціатор започаткування важкої атлетики в Україні, який заснував у 1895 р. у Києві атлетичний гурток. Саме він керував підготовкою Івана Піддубного з французької боротьби. Пізніше, у 1908–1916 рр., за його пропозицією проводилися першості Південно-Західного краю з важкої атлетики, боротьби, гімнастики та інших видів спорту, переможців яких нагороджували срібним кубком ім. Є. Гарнич-Гарницького.

Діяльність Євгена Федоровича не обмежувалася лише розвитком боротьби: він брав участь в організації і роботі Київського яхт-клубу, вільнопожежного товариства, клубу автомобілістів та багатьох інших клубів спортивного спрямованості.

В'ячеслав Срезневський – відомий діяч спортивного руху, перший голова Російського олімпійського комітету

Vyacheslav Sreznevsky, a well-known personality of the national sports movement, the first chairman of the Russian Olympic Committee

The growing popularity of the Olympic Games contributed to the creation of the Russian Olympic Committee. It happened in St. Petersburg on 16 March 1911 with an active participation of the Ukrainians. The first Chairman of the Committee was a well-known personality of the national sports movement – Vyacheslav Izmailovich Sreznevsky, a descendant of the famous professorial dynasty from Kharkiv. The Committee's first task was to recruit and prepare the Russian team for the 1912 Games of the V Olympiad.

The Ukrainian athletes actively trained for the 1912 Games of the V Olympiad. In particular, the future Hetman of Ukraine Pavlo Petrovych Skoropadsky was a member of commission convened to select and prepare military officers for equestrian competitions (among whom were Ukrainian Oleksandr Rodzianko and Serhiy Zagorsky). Also, among those sent to Stockholm were Kyiv gymnast Bogumil Honzatko and gymnastics teacher of the Kyiv gymnasium Alois Kovarzhik, sabre fencer Apollon Greifenhels, participants of shooting events Borys Byelinsky, Hryhoriy Shesterikov, Oleksandr Tillo, wrestler Terentiy Korin, and others. Among those who were training but did not make it to the Olympic Games were Kyiv football player V. Otten and Kharkiv gymnast P. Pelepeichenko. It is also known that the Austrian team was represented by Western Ukrainian football players Bernhard Graubart and Vladyslav Kurpil, track-and-field athlete Vladyslav Ponursky [22].

In the late 19th–early 20th centuries, the Olympic ideas spread around the world and found supporters and popularisers in many countries. Thus, in the Russian Empire, many prominent personalities made efforts in that field. In particular, the figure of artist Mykola Kravchenko, a native of Simferopol, who in his publications repeatedly raised issues of development of the Olympic movement in Russia and spread of Olympic sports should be mentioned [2].

The constellation of famous sports functionaries and public figures of that period included Professor of Chemistry, Dr. Yevhen Fedorovych Harnych-Harnytsky – the initiator of weightlifting in Ukraine, who founded an athletics club in 1895 in Kyiv. It was he who supervised the preparation of Ivan Piddubny in French wrestling. Later, in 1908–1916, at his suggestion, championships of the South-Western region in weightlifting, wrestling, gymnastics, and other sports were held. Winners were awarded the Y. Harnych-Harnytsky Silver Cup.

Yevhen Fedorovych's activities were not limited to the development of wrestling. He contributed to the organization and work of the Kyiv Yacht Club, the Free Firefighters Society, the Motorists' Club, and many other sports clubs. As a philanthropist, he spent much money to develop the sports life in Kyiv and to support Kyiv athletes. That is why he is nicknamed the Father of Kyiv Athletics.

Група атлетів Київського атлетичного і гімнастичного товариств. У центрі другого ряду – лікар Є. Гарнич-Гарницький

A group of athletes of the Kyiv Athletic and Gymnastics Clubs. In the middle of the second row is medical doctor Y. Harnych-Harnytsky

мування. Будучи меценатом, витрачав великі кошти на розвиток спортивного життя Києва і підтримку київських спортсменів. Тому недаремно його називають «батьком київської атлетики».

Апогеєм плідної роботи Євгена Федоровича з розвитку олімпійського руху став 1913 р., коли він активно долучився до організації і проведення у Києві Першої Російської Олімпіади. Зважаючи на багаторічний досвід та авторитет, Є. Гарнич-Гарницького було обрано до складу секції фізичного виховання, спорту та полювання Всеросійської виставки 1913 р., членом Київського олімпійського комітету та спортивної комісії при Київському олімпійському комітеті.

Заслуговує на увагу постать соратника й однодумця Є. Гарнич-Гарницького доктора Валентина Костянтиновича Крамаренка. Професор медичних наук В. К. Крамаренко був визнаним фахівцем у галузі фізичної культури і спорту. Розуміючи критичний стан здоров'я підростаючого покоління, він долучився до прихильників ідеї створення власного національного шляху реалізації завдань фізичного виховання й активно включився в громадсько-педагогічну діяльність.

У 1908 р. В. К. Крамаренко відкрив у Києві школу лікувальної гімнастики, у 1910 р. – кабінет фізичного розвитку «Верітас». Того самого року Валентин Костянтинович, надаючи велике значення підготовці спортивних кадрів, очолив літні курси з підготовки вчителів гімнастики при Київському навчальному округі. З 1913 р. активно співпрацював з журналом «Краса і сила», де надрукував серію публікацій, присвячених Першій Російській Олімпіаді, що відбулася в Києві. Входив до складу Київського олімпійського комітету і, починаючи з його першого організаційного засідання до закінчення Олімпіади, доклав значних зусиль для успішного проведення цього знаменного заходу.

Висновки. Дослідження дають підстави стверджувати, що процес формування античної культури, орієнтованої на давньогрецький ідеал – калокагатію, який об'єднував есте-

His fruitful work on the development of the Olympic movement culminated in the organization and holding of the First All-Russian Olympiad in Kyiv in 1913. In respect to many years of experience and authority, Y. Harnych-Harnytsky was elected a member of the Physical Education, Sports and Hunting Club of the 1913 All-Russian Exhibition, a member of the Kyiv Olympic Committee and the Sports Commission of the Kyiv Olympic Committee.

Y. Harnych-Harnytsky's co-league and fellow-thinker Dr. Valentyn Kostiantynovych Kramarenko deserves attention. Medical Doctor V. K. Kramarenko was a recognized expert in the field of physical culture and sports. He understood how critical the state of health of the younger generation was. So, he joined those promoting the idea of paving own national way in physical education; he actively involved in social and pedagogical activities. In 1908, he founded a school of therapeutic gymnastics in Kyiv followed by the Veritas physical development room in 1910. In the same year, Valentyn Kostiantynovych led summer training courses for gymnastics teachers at the Kyiv Educational District as he understood a great importance of sports personnel preparation.

From 1913, V. K. Kramarenko actively collaborated with the Krasa i Syla (Beauty and Strength) magazine, where he published a series of publications dedicated to the First All-Russian Olympiad, which took place in Kiev. He was a member of the Kyiv Olympic Committee from its first organizational meeting until the end of the Olympiad. He devoted lots of energies to hold that significant event with great success.

The conclusions suggest that the process of formation of ancient culture, focused on the ancient Greek ideal – kalokagatia, which combined aesthetic and physical abilities, physical and spiritual – moral perfection, brought by the Hellenic settlers, contributed to the for-

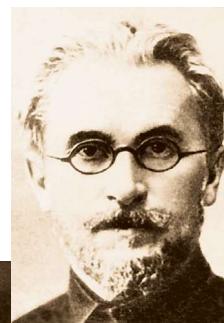
Євген Гарнич-Гарницький
Yevhen Harnych-Harnytskyi

Срібний кубок
Є. Гарнич-Гарницького,
яким нагороджували
переможців у різних
видах спорту
Y. Harnych-Harnytskyi's
Silver Cup was awarded
to winners in various
sports

Професор Валентин Крамаренко – відомий теоретик і
практик фізичної культури і спорту
Professor Valentyn Kramarenko was a well-known theorist and
practitioner of physical culture and sports

тичні та фізичні здібності, тілесну і духовно-моральну до-
скональність, завезений еллінськими переселенцями, сприяв
формуванню олімпійської ідеї на Північному Причорно-
мор'ї – сучасній території України.

Революційна зміна парадигми щодо атлетики наміти-
лася при переході до Середньовіччя. Змінене ставлення
людини до свого тіла, його культури перенеслося на роз-
виток спорту як феномена і змінилося через сотні років – з
настанням Нового часу.

Історичні знахідки свідчать, що в цей час на території
Запорізької Січі діяла система фізичного виховання, заснов-
ана на віковічних традиціях українського народу, спрямо-
ваних на розвиток моральних та фізичних якостей особис-
тості.

Наприкінці XIX – на початку ХХ ст. олімпійські ідеї по-
ширюються світом і знаходять прихильників та популяри-
заторів на українських землях, серед яких видатні педагоги,
громадські діячі: Олексій Бутовський, Іван Боберський,
Євген Гарнич-Гарницький, Валентин Крамаренко та багато
інших, які зробили значний внесок у розвиток фізичної
культури і створення вітчизняної системи фізичного вихо-
вання та олімпійського спорту.

mation of the Olympic idea in the North – current terri-
tory of Ukraine.

A revolutionary paradigm shift in athletics emerged
during the transition to the Middle Ages. The changed
attitude of man to his body, to his culture, was trans-
ferred to the development of sport as a phenomenon,
and changed hundreds of years later – with the advent
of the New Age.

Historical findings show that at this time in the Za-
porizhyan Sich there was a system of physical education,
based on the age-old traditions of the Ukrainian people,
aimed at developing the moral and physical qualities of
the individual.

In the late nineteenth and early twentieth centuries,
Olympic ideas spread around the world and found sup-
porters and promoters in the Ukrainian lands, including
Oleksiy Butovsky, Ivan Bobersky, Yevhen Harnych-Har-
nytsky, Valentyn Kramarenko and many others, who
have made a significant contribution to the develop-
ment of physical culture and the creation of a national
system of physical education and Olympic sports.

■ Література

1. Бажана М. Піддубний Іван Максимович [Piddubny Ivan Maksymovich]. Українська советська енциклопедия: в 12 т.; 2-е изд. Київ: Головна редакція УРЕ, 1982:8:356 с.
2. Бубка С., Булатова М. Київ – 1913. Перша Російська Олімпіада [Kyiv – 1913. The first Russian Olympiad]. Київ, 2013. 232 с.
3. Бубка СН, Булатова ММ, редактори. Олімпійський рух в Україні: історія і сучасність [Olympic Movement in Ukraine: History and Modernity]. Київ, 2021. 304 с.
4. Бутовський АД. Собрание сочинений: в 4-х т. [Selected Writings in 4 volumes]. Київ: Олімп. літ., 2009:4:448.
5. Вацеба О. Україна на шляху до олімпійського визнання [Ukraine on the way to Olympic recognition]. Наш спорт. 1997; 33; січень [Інтернет]. Доступно на: <http://repository.idufk.edu.ua/bitstream/34606048/2081/1/Vatseba%200.pdf>
6. Геродот. [Пер. и примеч. Стратановского ГА, Утченко СЛ, Мещерского НА.] История [History]. Ленинград: Наука, 1972. 604 с.
7. Гомер. [Переводчик Гнедич НИ.] Илиада [The Iliad]. Москва: Юрайт, 2019. 388 с.
8. Гречанюк О. Особливості розвитку фізичної культури в античному Північному Причорномор'ї [Features of the development of physical culture on the ancient Northern Black Sea coast]. Молода спортивна наука України: Збірник наук. статей аспірантів галузі фізичної культури та спорту. Львів: ЛДФК, 1999;3:3-15.
9. Деметер ГС. Очерки по истории отечественной физической культуры и олимпийского движения [Essays on the history of domestic physical culture and the Olympic movement]. Москва: Советский спорт, 2005. 324 с.
10. Дурова ВС. Овидий [Ovid]. Собрание сочинений: в 2-х т. Санкт-Петербург, Биографический институт «Студия Биографика», 1994;1:512; 2:528.
11. Жуков ДА, Суслова НЯ. Иван Поддубный [Ivan Poddubny]. Москва: Физкультура и спорт, 1875. 144 с.
12. Йошева О. Женская борьба [Women's wrestling]. [Інтернет]. Доступно на: <http://baik-info.ru/koreika/2012/03/010001.html>
13. Кадеев ВИ. Херсонес Таврійский: Быт и культура (I–III вв.) [Chersonese Taurian: Life and culture (I–III centuries)]. Харків, 1996. 208 с.
14. Микола Ріттер із Золотоніші – єдиний українець на першій Олімпіаді 1896 року [Mykola Ritter from Zolotonosha is the only Ukrainian at the first Olympics in 1896]. [Інтернет]. Доступно на: <http://zolotonosha.ck.ua/2016/04/07/my-kola-ritter-iz-zolotonoshi-yedy-ny-j-ukrayinets-na-pershij-olimpiadi-1896-roku/>
15. Острoverхов А. Понтійські Олімпіади [Pontic Olympics]. [Інтернет]. Доступно на: <http://www.outdoors.ru/book/namore/alm1990/1990-26.php>.
16. Платонов ВН, Булатова ММ, Бубка СН. Олімпійський спорт [Olympic Sport]. Учебник: в 2-х т. Київ: Олімп. літ., 2009;1:736 с.
17. Плохій С, Мицик Ю. Як козаки Україну боронили [How the Cossacks defended Ukraine]. Кліо, 2018. 368 с.
18. Результати змагань [Results of competitions]. [Інтернет]. Доступно на: <https://web.archive.org/web/20050113170254/http://comdat.w.interia.pl/1900PARnr1.pdf>
19. Русские женщины. Мария Поддубная – женщина-богатырь [Russian women. Maria Poddubnaya is a woman-hero]. [Інтернет]. Доступно на: http://pokazuha.org/view/topic.cfm?key_or=1253350&viewmode=1&types=&type=46&Int_type=1&rate_old=8.17721519&oldkey_or=1253350&rand=30729&f=5
20. Ручинська ОА. Культура и общество греческих городов Северного Причерноморья (VI в. до н. э. – IV в. н. э.) [Culture and society of the Greek cities of the Northern Black Sea region (VI century BC – IV century AD)]. Харків: Майдан, 2017. 286 с.
21. Утченко СЛ, Крюгера ОО. [Пер. с др.-греч. Стратановского ГА.] Страбон География [Geography]. 2-е изд. Москва: Ладомир, 1994. 944 с.
22. Федоренко І. Золоті сторінки олімпійського спорту України [Golden pages of the Olympic sport of Ukraine]. Київ: Олімп. л-ра, 2000. 192 с.
23. Флоренсов НА. Троянская война и поэмы Гомера [The Trojan War and Homer's Poems]. Москва: Наука, 1991. 144 с.
24. Яворницький Д. Історія запорозьких козаків [History of the Zaporizhyan Cossacks]. У 3-х т. Т. 1. Київ: Наукова думка, 1990. 596 с.
25. Frick C. Melae Pomponii de chorographia libri tres. Rec. Lipsiae, 1880.
26. I Olympic Congress – Paris 1894. [Online]. Available at: <https://olympics.com/ioc-paris-1894-olympic-congress>
27. Latyshev V. Inscriptiones antiquae orae septentrionalis Ponti Euxini Graecae et Latinae. Petropoli, 1916. Vol. I, ed. 2.
28. Mayhoff C. Plini naturalis historia. Rec. Lipsiae. Vol. I, 1892.
29. Volker K. The Rebels of 1894 and a Visionary Activist. [Online]. Available at: <https://isoh.org/wp-content/uploads/2019/04/rebels-of-1894.pdf>

Автор для кореспонденції:

Булатова Марія Михайлівна – д-р пед. наук, проф., Навчально-науковий олімпійський інститут, Національний університет фізичного виховання і спорту України
ORCID: 0000-0002-6266-8618
dr.bulatova@gmail.com

Corresponding author:

Bulatova Maria – Dr. Sc., prof., Educational and Scientific Olympic Institute, National University of Ukraine on Physical Education and Sport
ORCID: 0000-0002-6266-8618
dr.bulatova@gmail.com

Надійшла 28.09.2021